

Villu Kõve
Riigikohtu esimees
kantselei@riigikohus.ee

Teie 13.05.2020 nr 5-20-5/2
Meie .06.2020 nr 2-8/20-13/2

**Arvamus karistusseadustiku § 422
lõike 2 punkti 1 põhiseaduspärasuse kohta
PSJV nr 5-20-5**

Täname võimaluse eest anda arvamus karistusseadustiku (*edaspidi*: KarS) § 422 lõike 2 punkti 1 põhiseaduspärasuse kohta. Riigikogu õiguskomisjon tutvus k.a 8. juuni istungil põhiseaduslikkuse järelevalve asjaga nr 5-20-5, milles Tartu Ringkonnakohus jättis KarS § 422 lõike 2 punktis 1 sätestatud sanktsiooni alammäära kohaldamata, leides, et see on põhiseadusega vastuolus. Samal istungil kujundas õiguskomisjon seisukoha KarS § 422 lõike 2 punkti 1 põhiseaduspärasuse osas. Ühtlasi täname Tartu Ringkonnakohtu põhjaliku õigusteoreetilise – statistilise teemakäsitluse eest nii eesti kui saksa õigusraamistikus.

Menetluskäik ja vaidlusalune säte

Viru Maakohtus mõistis isiku süüdi KarS § 422 lõike 2 punkti 1 alusel sõidukijuhi poolt liiklusnõuete ja sõiduki käitlusnõuete rikkumise eest, kui sellega on ettevaatamatusest tekitatud inimesele raske tervisekahjustus või põhjustatud inimese surm. Karistuseks mõisteti 5 aastat vangistust, põhjustati inimese surm.

Tartu Ringkonnakohus tühistas Viru maakohtu otsuse ja tunnistas KarS § 422 lõike 2 punkti 1 sanktsiooni põhiseadusega vastuolus olevaks, edastades kohtuotsuse Riigikohtule. Ringkonnakohus tegi ka uue otsuse, millega mõistis KarS § 422 lõike 2 punkti 1 kohaselt isikule karistuseks 4 aastat ja 6 kuud vangistust.

Karistusseadustik:

§ 422. Sõidukijuhi poolt liiklusnõuete ja sõiduki käitlusnõuete rikkumine

(1) Mootor-, õhu- või veesõiduki, maastikusõiduki või trammi või raudteeveeremi juhi poolt liiklus- või käitlusnõuete rikkumise eest, kui sellega on ettevaatamatusest tekitatud inimesele raske tervisekahjustus või põhjustatud inimese surm, – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui:

- 1) see on toime pandud joobeseisundis või
- 2) sellega on põhjustatud kahe või enama inimese surm, – karistatakse kolme- kuni kaheteistaastase vangistusega.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 1 sätestatud kuriteo korral:

- 1) ei jäeta mõistetud karistust täielikult tingimisi kohaldamata;
- 2) kohaldatakse lisakaristusena juhtimisõiguse äravõtmist.

Õiguskomisjoni arvamus

KarS 422 muudatused kiitis Riigikogus heaks 14. 06.2017.a. vastuvõetud karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (suhtumise karmistamine sõiduki joobes juhtimisse) eelnõu 328 SE (*edaspidi*: eelnõu) raames.

Eelnõu seletuskirjast ja selle lisast nähtub, et KarS § 422 karistuse karmistamine tekitas juba muudatuse ettevalmistamise käigus küsimusi. Samuti leidis käsitlemist idee, et liiklusrikkumiste puhul võiks loobuda eristuste loomisest ning edaspidi tuleks lähtuda isikutele ettevaatamusest surma või raske tervisekahjustuse tekitamisel üldistest KarS-i eriosa §-dest 117, 119 (eelnõu seletuskiri lk 6.).

Põhiseaduslikkuse järelevalvele algatamine KarS § 422 lõike 2 punkti 1 osas tuleneb pigem õigusteoreetilisest eriarvamusel. Konkreetse kohtukaasuse raames ei ole õiguskomisjoni hinnangul isikute põhiõigusi ebaproportsionaalselt riivatud.

Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 59 kohaselt kuulub seadusandlik võim Riigikogule. Üksnes Riigikogu saab seadusega tunnistada ühe või teise teo kuriteoks ning näha kurjategijale selle toimepanemise eest ette karistuse.

Karistuspoliitika ehk karistusõiguslike sanktsioonide kujundamine ja kehtestamine on seadusandja ainupädevuses. Inimeste turvalisust ja heaolu tagavate karistusnormide kujundamisel ei saa rakendada üksnes formaaljuriidilist lähenemist. Arvestada tuleb ühiskonnas toimuvat (konkreetsete õigusrikkumiste statistikat, rikkujate suhtumist oma teosse, olemasolevate karistuste toimet õiguskuulekusele jne.). Seadusandjale on antud avar otsustusruum karistumäärade kehtestamisel ning erinevatele õigusrikkumistele hinnangu andmisel.

KarS § 422 lõike 2 punktis 1 sätestatud sanktsioonivahemik on seadusandja teadlik karistuspoliitiline otsus, mille eesmärgiks on vähendada liikluses toimepandavaid raskeid õiguserikkumisi.

Eelpool nimetatud eelnõu seletuskirja lk. 6 on märgitud: „Siinkohal tuleb aga tähelepanu juhtida asjaolule, et karistusõiguslike sanktsioonide kehtestamine on siiski seadusandja ainupädevuses. Kui leitakse, et teatud karistumäärad ei vasta ühiskonna ootustele, tuleb seadusandjal sekkuda ning sätestada täpsemad nõuded. Seda õigust on rõhutanud ka Riigikohus oma lahendis 3-4-1-13-15. „

KarS § 422 lõike 2 lõike 1 sanktsiooni põhiseadusvastaseks tunnistamisel ei saa olla otsustavaks vahendiks ega peamiseks mõõdupuuks normi võrdlemine formaalmatemaatilisel meetodil KarS eriosa teiste normide (KarS § 117 ja 119) sanktsioonidega. Tartu Ringkonnakohtu etteheide karistusõiguse normide kehtestamise ebasüsteemaatilisusele ei ole piisav normi sanktsiooni ülemmäära põhiseadusvastaseks tunnistamiseks.

Kriminaalasjas nr 1-19-1175 mõisteti karistus sanktsiooni piires, KarS § 422 lõike 2 punkti 1 sanktsioon võimaldab mõista karistuseks 3-12 aastane vangistuse.

Kohtul oleks põhjust kaaluda KarS eriosa normi põhiseadusvastasust üksnes juhul, kui oleks tõusetunud küsimus karistuse mõistmisest alla sanktsioonis ettenähtud alammäära ning kohtul ei oleks olnud võimalik mõista karistust alla sanktsioonis ettenähtud alammäära. Samuti puuduvad Tartu Ringkonnakohtu seisukohas muud kaalukad põhjendused KarS § 422 lõike 2 punkti 1 põhiseadusevastaseks tunnistamiseks.

Õiguskomisjon leiab, et KarS § 422 lõike 2 punktis 1 toodud sanktsioon on kooskõlas põhiseadusega ning KarS § 422 lõike 2 punkti 1 sanktsiooni rangus on proportsionaalne ja põhiseaduspärane, ei ole ilmselgelt ülemäärane ning on kooskõlas süüteo raskusega.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Jaanus Karilaid

Esimees

631 6453 oiguskomisjon@riigikogu.ee